

KOMANDITISTA JEDNAJÍCÍ, RUČÍCÍ

JOSEF ŠILHÁN

Právnická fakulta, Masarykova Univerzita, Katedra obchodního práva,
Česká republika

Abstract in original language

Text analyzuje otázku nezmocněného uzavření smlouvy komanditistou jménem komanditní společnosti. Autor vyvrací převažující interpretační stanovisko ohledně aplikace ustanovení § 101 odst. 2 ObchZ, které vede k velice široké možnosti komanditisty zavazovat svým jednáním samotnou společnost, a nabízí alternativní výkladový postup.

Key words in original language

Komanditista, komanditní společnost, nezmocněné jednání, ručení komanditisty

Abstract

The article analyzes the question of contracts entered into by the limited partner (in the Czech limited partnership) in the name of the company itself. The author refuses the prevailing interpretation of the art. 101/2 of the Commercial Code leading to broad acceptance of ability of the limited partner to oblige the company without any legal authorization or mandate and proposes much stricter view.

Key words

Limited partner, in commendam, liability of limited partner, limited partnership

1. ÚVOD

Zabýváme-li se sankcemi a jejich funkcemi, efektivitou a omezeností jejich působení, nacházíme v obchodním právu nespočetnou řadu vhodných objektů zájmu. Vskutku z mnoha pohledů by bylo možné se zabývat sankcemi v obchodněprávní oblasti obecně, i v jeho jednotlivých užších „subodvětvích“.

V následujícím příspěvku je předmětem rozboru právo obchodních společností, zejména pak otázka ručení společníků za závazky samotné společnosti.

Ručení je ve společenstevním právu sankcí tradiční; týká se v různé míře všech druhů obchodních společností. Stíhá, začasť společně s jinými sankcemi, porušení povinností společníků, zejména v souvislosti se splácením vkladů, ale též porušení povinností členů výkonných i jiných orgánů společnosti.

Sankci ručení nacházíme i v poměrně kuriózním a z pohledu úvah de lege ferenda velmi kontroverzním ustanovení § 101 odst. 2 obchodního zákoníku (ObchZ). Týká se ručení komanditisty v případě, že jménem společnosti jedná bez jakéhokoliv zmocnění.

Text citovaného ustanovení zní následovně: „*komanditista ručí za závazky ze smluv, které jménem společnosti uzavřel bez zmocnění, ve stejném rozsahu jako komplementář.*“

Zdánlivě neškodná norma nevyvolává na první pohled nikterak zvýšenou pozornost. Komanditista, uzavřevší smlouvu jménem společnosti přesto, že k tomu nebyl oprávněn, za tento svůj „prohřešek“ zaplatí svým (neomezeným) ručením; spravedlnosti bude tedy učiněno zadost.

Jde však o mimořádně zajímavý právní problém, vezmeme-li v úvahu většinovou, přesněji řečeno jedinou existující interpretaci obchodněprávní doktríny.

Zmíněné ustanovení je totiž chápáno způsobem, který – ač o to cíleně neusiluje – ve svém *důsledku* přesto vede k téměř neomezené *faktické* „moci“ komanditisty zavazovat komanditní společnost *bez jakéhokoliv zmocnění* v podstatě k čemukoliv, aniž by se tomu mohla komanditní společnost efektivně bránit.

Je sice pravdou, že se analyzovaný problém týká pouze a jenom *komanditní společnosti*, jejíž využití není právě masové; význam problému proto není třeba nijak přeceňovat. Nicméně empirické zkušenosti dokládají, že o zcela zapomenutou formu obchodní korporace se na druhé straně zdaleka nejedná. Jde navíc z hlediska praktického, každodenního obchodního jednání takových společností o natolik významný aspekt jejich fungování – ve hře je otázka právních úkonů platně zavazujících společnost bez jakéhokoliv zmocnění¹), že je třeba se tímto problémem zodpovědně zabývat.

2. PANUJÍCÍ INTERPRETAČNÍ NÁHLED A JEHO ANALÝZA

Text citovaného ustanovení § 101 odst. 2 ObchZ lze jednoduše vykládat následujícím způsobem: jestliže zákon výslovně spojuje nezmocněné jednání komanditisty se vznikem jeho ručení, musí být učiněný právní úkon nejprve platný a závazek musí účinně vzniknout. Bez existence primárního závazku by totiž nemohla existovat ani „sankce“ ručení, tedy zákon by nebyl naplněn a nebyl by dodržen jeho zřejmý smysl. Komanditistovo nezmocněné jednání proto bude komanditní společnost i přes neexistenci oprávnění zavazovat, a důsledkem bude právě jeho neomezené ručení (které

¹ Nejedná se tedy o případy, kdy je komanditista zástupcem společnosti např. na základě ust. § 15 ObchZ nebo na základě plné moci či prokury. Jde o jednání doslova „bez zmocnění“, ať již zákonného, nebo smluvního.

ho stihne jako „trest“ za to, že zavázal společnost bez zmocnění, a jako posílení ochrany třetí osoby).

Při hlubším zamyšlení nad tímto interpretačním závěrem nicméně nutně vyvstanou poměrně znepokojující otázky.

Má tedy komanditista faktickou možnost uzavřít *jakoukoliv* smlouvu jménem společnosti zcela bez zmocnění, bez jakékoliv předchozí i následné komunikace s ostatními společníky, zejména komplementáři, a dle zákona bude tato smlouva automaticky *platná a účinná*? A *jedinou sankcí*, kterou s takovým zjevně protiprávním postupem právo spojí, bude komanditistovo ručení (nepočítáme-li případný nárok na náhradu škody)?

Obě (poněkud sugestivně) položené otázky dle mého názoru nelze odpovědět než záporně. Přesto však převládající (či spíše panující) názor, který nalezneme takřka v každém komentáři či učebnici obchodního práva, i ve specializovaných monografiích zaměřených na obchodní společnosti, se ke kladné odpovědi až nebezpečně přibližuje a v uvedeném duchu i argumentuje.

Například I. Štenglová k ustanovení § 101 odst. 2 ObchZ doslova uvádí: „V ustanovení odstavce 2 zákon *zhojuje nedostatek plné moci* komanditisty a stanoví důsledky takového jednání odchylně od obecné úpravy v § 33 ObčZ. Ze smluv, které komanditista takto uzavřel, je *zavázána komanditní společnost bez ohledu na to, zda smlouvu následně schválila* ve smyslu ustanovení § 33 ObčZ.“²

Ke shodnému stanovisku dochází po zevrubném rozboru i I. Pelikánová. Dle jejího názoru je ust. § 101 odst. 2 ObchZ „*odchylnou od úpravy neplatnosti*, resp. nicotnosti právních úkonů. Bez zvláštní úpravy by jednání neoprávněného jednatele mělo za následek neplatnost právního úkonu. Vzhledem k této zvláštní úpravě *úkon bude platný a dokonce bude zavazovat společnost*. Postih vady bude spočívat jenom ve *vzniku ručení*.“³

Velmi podobně argumentuje také T. Dvořák ve své monografii o osobních obchodních společnostech. Výslovně a probuje dokonce i případy, kdy třetí osoba o neexistenci zmocnění ví. Svůj výkladový závěr prezentuje v následující podobě: „Tato konstrukce sanuje tedy nedostatek plné moci a k.s. je povinna ze smlouvy nebo smluv plnit; ani dodatečný souhlas k.s. s těmito závazky se zde nevyžaduje. (...) Jak vidno, *jedná se tu o zjevný*

² Štenglová, I. in Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M.: Obchodní zákoník. Komentář. 11. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 351. [kurzíva doplněna]

³ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl. 3. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 546. Autorka sice záhy dodává, že „takovou úpravu neinterpretujeme jako zákonné dovolení, aby komanditista jednal, ale naopak jako *zápověď* jeho jednání jménem společnosti“, nicméně na závěru ohledně vzniku závazku samotné společnosti to nic nemění.

průlom principu absolutní neplatnosti právních úkonů učiněných v rozporu se zákonem, neboť komanditista není oprávněn k jednání, pokud však jedná, pak i za podmínky, že třetí osoba o této skutečnosti ví, nevede toto k neplatnosti smlouvy.“⁴

I v komentáři J. Dědiče nacházíme obdobnou konstrukci: „Jednal-li by komanditista jménem KS bez zákonného či smluvního zmocnění (tzv. nezmocněný jednatel), je z tohoto jednání přesto zavázána KS bez ohledu na to, zda dodatečně toto jednání schválí podle § 33 ObčZ. Komanditista na rozdíl od jiných nezmocněných jednatelů není nikdy z jednání bez plné moci jménem KS zavázán sám, avšak z druhé strany ručí za závazky KS, které vznikly KS z jeho jednání jako nezmocněného jednatele.“⁵

Bylo by možné citovat i další odborné prameny, které se k většinovému náhledu přiklánějí⁶, případně které ho nijak nevyvracejí⁷, argumentační podstata a především nevyhnutelné praktické důsledky pro komanditní společnost jsou však evidentní. Dle mého názoru je uvedený výkladový závěr nutno považovat za nesprávný.^{8, 9}

⁴ K tomu pak doplňuje, že „výjimkou by byla jen taková situace, kdy by se jednalo ze strany komanditisty a třetí osoby o zvlášť nemravné jednání se zjevným úmyslem k.s. a její ostatní společníky poškodit - pak by bylo možno dovést neplatnost právního úkonu pro rozpor s dobrými mravy (§39 obč.z.)“ *Dvořák, T. Osobní obchodní společnosti. Praha: ASPI, 2008, s. 248* [kurzíva doplněna] K tomu lze dodat, že poukaz na rozpor s dobrými mravy je nicméně možnost zcela obecná, která přichází v úvahu i u běžného zmocnění. Nepředstavuje tedy dostatečnou protiváhu sporného výkladovému závěru ohledně samotného ust. § 101 odst. 2 ObchZ.

⁵ *Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl, Praha: Polygon, 2002, s. 908.*

⁶ Např. *Pokorná, J. in Obchodní zákoník, komentář. Praha: Linde, 2006, s. 305; Pokorná, J. in Kolektiv autorů. MERITUM Obchodní právo. Praha: ASPI, 2005, s. 311.*

⁷ Viz *Eliáš, K. Ručení společníků v osobních obchodních společnostech. Obchodní právo. č. 12, 1995, s. 6.*

⁸ Jedním z odlišných názorů, který se mi podařilo v běžně dostupné české odborné literatuře dohledat (což samozřejmě nevyklučuje, že existují mnohé další), je dnes již starší publikace z roku 1992 *Forejt, A. Obchodní společnosti. Praha: Prospektrum, 1992. Na straně 72 autor uvádí: „Pokud komanditista jedná bez zmocnění, nebo překročí rozsah zmocnění, není tím společnost vázána, pokud dodatečně jeho jednání neschválí (srov. § 33 obč. zák.). Pokud by společnost jeho jednání neschválila, nešlo by již o ručení za závazky společnosti (pokud šlo jen o překročení, tedy v části, kterou rozsah zmocnění překročil), ale o osobní odpovědnost komanditisty, na němž může osoba, se kterou jednal, požadovat buď splnění závazku, nebo náhradu škody.“ Právě aplikaci ust. § 33 ObčZ ovšem současná doktrína v případě jednání komanditisty vylučuje, s poukazem na speciální povahu ust. § 101 odst. 2 ObchZ. Problémem se zabývá také slovenská komentářová literatura. Srov. např. *Blaha, M. in Patakyová, M. a kol. Obchodný zákoník. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008 s. 292-293. Dochází nicméně také k závěru, že nezmocněné jednání komanditisty bude závazné pro společnost i bez dodatečného schválení podle § 33 odst. 2 ObčZ.**

3. SYSTEMATICKO-TELEOLOGICKÉ HLEDÁNÍ ALTERNATIVY

Pokusíme-li se na problém nezmocněného jednání komanditisty nahlédnout z komplexnějšího pohledu, i v kontextu ostatních součástí právní úpravy obchodních korporací, vyvstane pochybná konstrukce normy, resp. jejího převažujícího chápání, velmi nápadně. Je přinejmenším k diskusi, zda by zcela nezmocněné jednání komanditisty mělo komanditní společnost skutečně platně a účinně zavazovat. Ani samotný text ustanovení takový závěr dle mého názoru nijak nevyhnutelně nevyžaduje; o teleologickém smyslu nemluvě.

Z pouhého *stanovení sankce* ručení pro hypotetické případy jednání, kdy by z nezmocněného jednání vzešel platný závazek, ať již na základě jakéhokoliv právního důvodu, dle mého názoru nikterak nevyplývá, že by snad takové jednání mělo vést k *platnému a účinnému závazku ve všech případech obecně*. Zvláště pokud jde o natolik silný průlom, jakým je *faktická* možnost uzavřít smlouvu jménem jiného subjektu *bez jakéhokoliv zmocnění*.

Nepochybně zde účelem neměla být konstrukce nového „pravidla jednání“ v komanditní společnosti. K tomu ale převažující výklad ve svém *důsledku* vede (i když uvozovky v předchozí větě přesto nevynechávám).

Při neapriorním pohledu nelze nevidět, že dokonce ani z textualistického hlediska nečiní větší problémy chápat toto ustanovení jinak - jako konsekventní *doplnění sankce ručení* pro ty případy, kdy nezmocněné jednání komanditisty případně výjimečně vede k závázání společnosti na základě jiných norem. Z hlediska teleologického a systematického je pak potřeba jiného náhledu ještě zřejmější.

Pro ilustraci uvedeného rozporu se nyní zabývejme zkoumanou otázkou v kontrastu několika modelových situací, kdy platné právo stíhá určité situace sankcemi a porovnejme je s publikovanými závěry o jednání komanditisty.

Hovoříme-li o jednání obchodních společností, nabízí se jistě otázka působení zásady *publicity*. Pro jednoduchost budeme v dalším uvažovat uzavření běžné kupní smlouvy jménem společnosti.

⁹ Lze poukazovat i na historický kontext předmětného ustanovení - T. Dvořák v cit. monografii na str. 248 zmiňuje, „konstrukce je převzata z čl. 167 třetího odstavce ADHGB“. Nicméně ani takové „vysvětlení“, při kterém navíc musíme brát v úvahu návaznost ostatních detailů právní úpravy, které se se současným stavem v mnohém neshodují, není uspokojivé.

Máme-li například v komanditní společnosti více komplementářů a k závazání společnosti je na základě zápisu v obchodním rejstříku třeba jednání vícero z nich, nebo dokonce všech, není v doktríně obchodního práva pochyb o tom, že jednání jediného komplementáře společnost nezaváže.¹⁰ Třetí osoba může a má vědět, že taková společnost vždy jedná prostřednictvím více komplementářů, že tedy nestačí jeden jediný. A shodně tomu bude u jakékoliv jiné společnosti, kde statutárním orgánem není jedna jediná osoba.

Poukazem na publicitu zápisu v obchodním rejstříku a na závaznost stanoveného *způsobu jednání* právnické osoby, který musí být dodržen, aby šlo skutečně o *jednání této osoby*, se bez větších problémů dovozuje, že smlouva podepsaná pouze jednou osobou, ač měla být podepsána alespoň dvěma, je z pohledu společnosti nicotná. A není důvod takový pohled napadat.

Ovšem je-li na základě zápisu v obchodním rejstříku zjevné, že *jediný komplementář* v daném případě společnost zavazovat nemůže, není pak o to zjevnější, že komanditista to udělat nemůže už vůbec? Argumentem *a fortiori* je možné logicky poměrně jednoznačně dovodit, že sankce neplatnosti by měla nastoupit i zde. (O výjimečných situacích vycházejících z §16 ObchZ, § 15 ObchZ, či dodatečném schválení úkonu dle ust. § 33 ObčZ prozatím neuvažujeme - jde o možnosti, které s podstatou řešeného problému jednání komanditisty jako takového nijak nesouvisejí.)

Uspokojivou argumentaci nenabízí ani poukaz na *specifika komanditní společnosti* jako entity s osobními i kapitálovými prvky. Ani ve společnosti s ručením omezeným, ani ve veřejné obchodní společnosti nenajdeme pro nezmocněné jednání společníka žádnou obdobu. Ani převažující *osobní povaha* komanditní společnosti neobstojí; vždyť ve veřejné osobní společnosti, ve které by statutárním orgánem byli na základě společenské smlouvy pouze někteří společníci, nebude jednání ostatních společníků pro společnost nijak závazné. Připustili-li bychom argument osobní povahou společnosti, ve veřejné obchodní společnosti by pro to byly mnohem pádnější důvody, a přesto zde nic podobného nenacházíme. Proč by tedy měla taková možnost existovat u komanditistů (kteří navíc osobním prvkem komanditní společnosti nejsou)?

I pokud bychom o problému uvažovali z pohledu *ochrany společníků, věřitelů* a koneckonců i společnosti jako takové, dospěli bychom i tentokrát k závěru, že ze systematického pohledu je převažující výklad neudržitelný. V právu obchodních společností je i řada mnohem méně závažných nedostatků předepsaného postupu sankcionována absolutní neplatností,

¹⁰ Nezabýváme se nyní v teorii spornou otázkou, zda více komplementářů tvoří jediný kolektivní orgán, anebo zda se jedná o více statutárních orgánů. Pro účely zde rozebíraného problému je podstatný způsob jednání vůči třetím osobám.

případně alespoň neúčinností smlouvy. Vzpomeňme třeba kontroverzní ust. § 196a či § 193 odst. 2 ObchZ, ze kterých vyplývají důrazné sankce pro úkony, které by mohly zájmy společnosti poškodit. Na druhé straně při jednání komanditisty je platnost, účinnost a závaznost úkonu pro společnost dovozena v podstatě automaticky, navíc bez jakéhokoliv omezení - i kdyby tedy šlo o hodnoty v řádech několikanásobně převyšujících celý majetek komanditní společnosti?

Pokud se komanditista rozhodne, byť třeba v i naivní neodborné neinformované, přesto ještě dobré víře, že uzavře jménem společnosti obrovskou, nevýhodně úročenou úvěrovou smlouvu (samozřejmě bez možnosti předčasného splacení), nebo že prodá nějakou pro společnost klíčovou nemovitost, samozřejmě hluboko pod tržní cenou, nebude moci soudce skutečně udělat nic jiného, než pokorně sklonit hlavu před nekompromisním neprůstřelným ust. § 101 odst. 2 ObchZ a přiznat třetí osobě vše, co žádá? Bude uzavřená smlouva zkrátka společnost zavazovat, ať to stojí co to stojí, jenom proto, aby mohlo vzniknout ono poněkud přeceňované ručení?

Jistě, vždy lze argumentovat právě sankcí neomezeného ručení a také odpovědností za škodu, které komanditistu stihnou. Ručení by mělo nedostatek zmocnění vynahradit a situaci vlastně vyvážit. O dostatečnosti takové sankce, a zejména je-li komanditista běžnou fyzickou osobou, lze však na první zamyšlení pochybovat. Jak pomůže společnosti ručení komanditisty, bude-li nucena životně důležitou nemovitost (proti „své“ vůli) převést na třetí osobu?¹¹ Nebylo by mnohem smysluplnější nepřiznat takové smlouvě, uzavřené bez jakéhokoliv zmocnění, vůbec právní účinky?

Otázka tedy zní, zda je při vědomí všech teleologických a systematických argumentů právně „citlivé“ zvolit z možných gramatických výkladů takový, který směřuje k téměř absurdním důsledkům.

Komu vlastně takový výklad může reálně prospět? O jaké hodnoty či ochranu jakých zájmů je taková interpretace opřena? Uvážíme-li ochranu společnosti, jejích majetkových i jiných zájmů, ochranu věřitelů, ochranu ostatních společníků, především komplementářů, kterým kvůli takto vzniknuvšímu závazku společnosti vznikne i jejich neomezené ručení (!), stěží nějaké hodnotné argumenty nacházíme.

Opodstatnění má samozřejmě argumentace *ochranou dobré víry třetí osoby*. Tu ovšem dostatečně chrání obecně použitelné ust. § 16 ObchZ v případě,

¹¹ Doplňující otázkou by zřejmě mohlo být, zda by katastr nemovitostí bez výhrad smlouvu jménem společnosti podepsanou pouze komanditistou přijal. Vzhledem k naprosté jednotnosti doktríny a souznějícímu hlasu veškerých komentářů i učebnic obchodního práva to vyloučeno zdaleka není.

že půjde o jednání v provozovně a třetí osoba nemohla o absenci zmocnění vědět, případně ust. § 15 odst. 2 ObchZ, pokud komanditista zároveň působí ve společnosti jako osoba pověřená určitou činností a své oprávnění překročí.

Kvůli ochraně dobré víry není ale jistě třeba konstituovat obecné „zmocnění“ komanditisty jednat „bez zmocnění“¹², které by pak paušálně působilo i v případech, kdy by o dobrou víru třetí osoby vůbec nešlo. Jednalo by se o poněkud příliš hrubou záplatu. Právě v tomto kontextu se potom jeví explicitní prohlášení, že jednání bude platné a účinné *i v případech, kdy třetí osoba o neexistenci zmocnění ví* - jak bylo výše citováno z publikovaných názorů, jako mimořádně diskutabilní. Dobrá víra třetí osoby v jádru tohoto náhledu viditelně nespočívá.

4. FORMULACE VÝKLADOVÉHO STANOVISKA

Jak již bylo zmíněno, samotný *text* ustanovení § 101 odst. 2 ObchZ k rozšířenému extenzivnímu výkladovému závěru rozhodně nijak nevyhnutelně nesměřuje. I bez potřeby jakéhosi „lámání textu přes koleno“ a účelového ohýbání slov či celých vět lze dle mého dospět k jiným závěrům, s méně kontroverzními důsledky.

Jako základ je třeba ale vždy vzít východisko, že ze samotného ust. § 101 odst. 2 ObchZ *nemůže plynout* žádná automatická možnost *zavazovat společnost bez zmocnění*. Jakýkoliv interpretační postup, který by k takovým *důsledkům* vedl (ať už cíleně, nebo jen mimoděk), postrádá potřebné teleologické a systematické opodstatnění.

Umístění normy právě do § 101 ObchZ, který v prvním odstavci hovoří o statutárním orgánu a jednání jménem společnosti, sice může nahrávat argumentaci, že jde také o úpravu pravidel jednání, nicméně nezdá se být přesvědčivé, že by tento „formálně-systematický“ argument měl zcela převálcovat všechny vznesené argumenty teleologické a „materiálně-systematické“.

Je třeba mít za to, že ustanovení nové oprávnění k jednání jménem společnosti nekonstruuje. Naopak, lze ho chápat jako pouhé *posílení sankce* pro komanditistu v těch případech, kdy jeho nezmocněné jednání jménem společnosti tuto společnost přesto zaváže (a následně již jen řešit otázku, kdy k takovým eventualitám dochází). Právě tehdy, kdy z jeho jednání vzniká závazek pro společnost – ovšem toliko na základě jiných ustanovení

¹² Použitá formulace „zmocnění“ je samozřejmě nadsázkou. Ani protagonisté většinového názoru nepochybně netvrdí, že ust. § 101 odst. 2 ObchZ je univerzálním „zmocněním“ komanditisty jednat jménem společnosti. Fakt protiprávnosti takového postupu, včetně jeho následků, zůstává nedotčen. *Praktické konsekvence* v podobě vznikajícího *platného a účinného závazku* komanditní společnosti nicméně rozhodují. Pro společnost může být často právě tato otázka tím klíčovým problémem.

obchodního nebo občanského zákoníku, přistupuje jako důsledek tohoto jednání ještě sankce v podobě neomezeného ručení.

Jde tedy o míru naplnění hypotézy normy. Dle mého názoru není třeba cíleně usilovat o její co nejširší uplatnění. Rozhodně tedy ne za situace, kdy tím zároveň fakticky dáváme průchod nežádoucímu "vedlejšímu produktu" v podobě závěru, že nezmocněné komanditistovo jednání bude společnost bez dalšího zavazovat, aniž se pro to vyžadují jakékoliv podmínky dobré víry či ochrany oprávněných zájmů kohokoliv.

O jaké případy nezmocněného, ale přesto zavazujícího jednání, tedy může prakticky jít? Dle doslovného znění zákona má jít o uzavření smlouvy „jménem společnosti“ (nikoliv „za společnost“). Jde tedy o tzv. *přímé jednání* společnosti. Explicitně jde o situace, kdy smlouva je uzavřena za splnění tří podmínek: (1) jde o *jednání přímé*, (2) jednajícím je *komanditista* a (3) není k tomuto jednání *nijak zmocněn*. Na první pohled jde o podmínky kumulativně nesplnitelné. Jelikož k přímému jednání je v obchodní společnosti způsobilý pouze statutární orgán, kterým ale komanditista nikdy být nemůže, ani se jím svým jednáním v žádném případě nestává (a na tom v literatuře shoda panuje), nebyla by vlastně hypotéza normy naplněna nikdy.

Takový výklad by však byl až příliš mechanistický; příliš dogmatizující dichotomické rozlišování jednání „jménem“ společnosti a jednání „za“ ní, resp. absolutizující spojitost jednání „jménem“ společnosti pouze s jednáním statutárního orgánu, což by ale při použití v normě upravující jednání komanditisty bylo očividným protimluvem. Spojení „jednání jménem společnosti“ se současným stanovením podmínky „neexistence zmocnění“ v samotném textu ustanovení napovídá o poněkud jiném smyslu.

Trvat na důsledném vyloučení všech jednání komanditisty z hypotézy normy by navíc bylo hledáním přísné formální systematiky tam, kde, upřímně řečeno, nikdy nebyla. Co se týče smyslu celého ustanovení nelze totiž nezmínit, že v prvním odstavci bylo ještě donedávna naopak v souvislosti s jednáním komplementářů uvedeno, že *komplementáři* jednají „za“ *společnost*.

Nechceme-li se tedy vydat cestou tohoto nejužšího možného výkladu, který by normu učinil zcela neaplikovatelnou, interpretujeme její hypotézu takovým způsobem, že bude zahrnovat i nepřímé jednání komanditisty. Takovou cestu osobně preferuji, neboť nejlépe chrání a vyvažuje zájmy, o kterých byla v předchozím oddílu řeč.

Již byla zmínka o ust. § 16 ObchZ a § 15 odst. 2. Obě ustanovení vyžadují splnění dodatečných podmínek a směřují k ochraně dobré víry třetí osoby.¹³

¹³ (Ne)existence dobré víry při zkoumaných jednáních by obecně mohla být také základem ještě jiné interpretační cesty. Vyloučíme-li obě zmíněná ustanovení (§ 15 i 16 ObchZ), která ji předpokládají, a zaměříme se právě na sporné případy *vědomého* obcházení

Tyto dva případy, kdy i bez zmocnění dochází k zavázání společnosti, budou představovat způsobitou náplň hypotézy ust. § 101 odst. 2 ObchZ.

Právě s cílem posílit *ochranu dobré víry třetích osob* bude komanditista stížen sankcí neomezeného ručení za závazky z uzavřených smluv, jednal-li v provozovně za podmínek § 16 ObchZ, respektive překročil-li své zákonné zmocnění, které mu svědčí dle § 15 ObchZ na základě pověření určitou činností při provozování podniku.¹⁴

Kromě těchto dvou případů (které mají vzhledem ke specialitě obchodního zákoníku aplikační přednost), nebude zřejmě vyloučeno ani použití zákoníku občanského – v úvahu přichází použití obecného ust. § 33 odst. 2 ObčZ, které vyžaduje pro úkon učiněný bez zmocnění dodatečné schválení komanditní společností.¹⁵

V těchto a jenom těchto výše uvedených případech by šlo o ony „smlouvy uzavřené jménem společnosti bez zmocnění“, a nastoupilo by ručení

zmocnění, odbornou literaturou přesto akceptované, tedy když třetí osoba o nedostatku zmocnění ví, bylo by možno dospět k „umírněnějšímu“ výkladu skrze použití ust. § 265 ObchZ, případně i ust. § 3 odst. 1 ObčZ. I pokud bychom tak prohlásili uzavřenou smlouvu jménem společnosti za platnou a účinnou, nebyla by ale (vůči společnosti) vymahatelná, neboť odporuje zásadám poctivého obchodního styku. Totiž, věděla-li třetí osoba o neexistenci zmocnění a přesto smlouvu uzavřela, nemohla být v dobré víře, že jedná poctivě. Úmyslně bez zmocnění zavazovat jiného není právním jednáním, nýbrž jde zásadně o protiprávní zneužití. Ani komanditista pak v dobré víře být nemůže, neboť o neexistenci svého jednatelského oprávnění ví, rozhodně o něm tedy vědět má a může. Taková smlouva by tedy byla uzavřena v situaci, kdy ani jedna ze stran není v dobré víře, a to vědomě a záměrně. Argumenty pro aplikaci ust. § 265 ObchZ by se tak jistě nehledaly složitě. Pro otázku vědomosti třetí osoby o (ne)existenci zmocnění komanditisty pramenící z jeho samotného postavení ve společnosti pak je třeba posoudit v kontextu již zmíněné zásady publicity zápisu v obchodním rejstříku.

¹⁴ K diskusi zůstává (krom jiného), zda § 15 odst. 2 ObchZ vůbec pod režim § 101 odst. 2 ObchZ zařazovat. Na rozdíl od ust. § 16 ObchZ, které je natolik obecné, že větší problémy s průnikem do vztahu komanditisty a komanditní společnosti nečiní, u § 15 ObchZ je situace méně zřejmá, s ohledem na jinou povahu vztahu zákonného zmocnění pramenícího z pověření určitou činností při provozování podniku. Je tak možno argumentovat, že jde o natolik nesouvisající postavení konkrétní osoby, která se ocitá v roli zmocněnce dle § 15 ObchZ a zároveň je komanditistou, že sankční ručení dle § 101 odst. 2 ObchZ nepřichází v úvahu. Přesto se však přikláním k silnější odpovědnosti komanditisty, který by se v těchto dvou rolích ocitl. Jeho vztah ke komanditní společnosti je oproti běžnému zmocnění § 15 ObchZ intenzivnější. Na základě § 101 odst. 2 ObchZ se tato intenzita promítne i do majetkové sféry a ochranu dobré víry třetí osoby, ke které § 15 odst. 2 ObchZ směřuje, účinně posílí.

¹⁵ Diskutabilní je i aplikace úpravy jednatelství bez příkazu dle ust. § 742 ObčZ a násl. To se obecně nemusí nutně týkat jen činění právních úkonů, resp. konkrétně uzavírání smluv. V otázce, kterou zde v souvislosti s ust. § 101 odst. 2 ObchZ analyzujeme, tedy uzavírání smluv jménem společnosti, by se zřejmě stejně uplatnil požadavek dodatečného schválení dle ust. § 33 ObčZ. V úvahu tak přichází jedině odvracení hrozící škody přímo dle ust. § 742 ObčZ, kde by bylo možno uvažovat o speciálním režimu.

komanditisty. V žádných jiných případech by se o úkony učiněné jménem společnosti jednoduše vůbec nejednalo, protože k jejich uzavření - jménem společnosti - zkrátka nebyl dán žádný právní podklad.

Dispozice normy se tedy celkově uplatní v poměrně úzkém okruhu případů, v porovnání s až bezbřezě širokým záběrem, který vyplývá z většinového výkladu. Ke škodě věci to však de mého názoru není. Právě naopak.¹⁶

Pokud ve výše vymezených situacích k aplikaci ust. § 101 odst. 2 ObchZ výjimečně dojde, navazující otázkou hodnou zamyšlení je ještě *povaha ručení* komanditisty ve vztahu k ručení komplementářů. Těm totiž ručení za závazek společnosti pochopitelně vzniká také, neboť ručí za všechny závazky společnosti, které platně vznikly. Jde v těchto případech o ručení solidární?

Argumenty lze nalézt pro obě cesty (a v literatuře se také s oběma setkáváme¹⁷), nicméně vzhledem k výše vysloveným úvahám, vzhledem k povaze ručení v osobních společnostech a požadavku ochrany dotčených zájmů v těch případech, kdy jednání komanditisty opravdu společnost zaváže, ručení by mělo být *solidární*. Jinak by tomu bylo patrně v případě, že bychom chápali ust. § 101 odst. 2 ObchZ široce, ve shodě s většinovým názorem. Pak by rozumná interpretační snaha zřejmě vedla k co největšímu posílení sankce komanditisty a ochraně komplementářů. S ohledem na značné zúžení hypotézy je však dle mého možné setrvat u ručení solidárního, ve prospěch třetích osob. Komanditista ručí tedy na základě ust. § 101 odst. 2 ObchZ spolu s komplementáři společně a nerozdílně.

5. ZÁVĚR

Výklad ust. § 101 odst. 2 ObchZ, který je takřka jednotně uváděn v komentářové i monografické literatuře, považuji za nesprávný. Z uvedeného ustanovení dle mého názoru nemůže jakýmkoliv rozumným výkladem vyplynout *důsledek*, že jednání komanditisty jménem společnosti *bez zmocnění* tuto společnost *bez dalšího zavazuje*, dokonce včetně případů, kdy třetí osoba o nedostatku zmocnění výslovně ví.

¹⁶ Bližší pohled by si zasloužil i pojem „smlouva“, který zákon v ustanovení používá. Je použitím spojení „závazky ze smluv“, a nikoliv obecně „závazky z právních úkonů“, myšleno, že ručení se má týkat skutečně jen a pouze závazků vzniklých ze *smluv*, a nikdy z jednostranných úkonů, pokud by k tomu už výjimečně nějakým způsobem došlo? Z teleologického hlediska lze mít spíše za to, že by ustanovení mělo dopadat na jakékoliv závazky, pokud se dlužníkem na základě komanditistova nezmocněného jednání stane komanditní společnost.

¹⁷ Pro solidaritu se vyslovuje např. J. Dědič in *Dědič, J. a kol.* Obchodní zákoník. Komentář. II. díl, Praha: Polygon, 2002, s. 908. Opačně T. Dvořák v cit. monografii na s. 248 uvádí, že „komanditista ručí neomezeně (...), ovšem samostatně, odděleně od komplementářů“.

Uvedené ustanovení považuji za pouhý *doplňk sankce* pro komanditistu v těch případech, kdy jeho nezmocněné jednání komanditní společnost přesto zaváže, k čemuž může výjimečně na základě jiných ustanovení zákona dojít (zejména ust. § 16 či § 15 odst. 2 ObchZ, případně § 33 odst. 2 ObčZ). A právě jen tehdy, kdy z jeho nezmocněného jednání skutečně po právu vzniká závazek pro společnost, přistupuje jako sankční důsledek ještě komanditistovo ručení.

Komanditistou „uzavřenou“ smlouvu jménem komanditní společnosti proto není možné obecně považovat za platnou a účinnou na základě samotného ust. § 101 odst. 2 ObchZ. V obecném případě totiž *nezmocněné* jednání komanditisty společnost vůbec nezaváže.

Literature:

- Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl, Praha: Polygon, 2002
- Eliáš, K. Ručení společníků v osobních obchodních společnostech. Obchodní právo. č. 12, 1995
- Pokorná, J. in Obchodní zákoník, komentář. Praha: Linde, 2006
- Pokorná, J. in Kolektiv autorů. MERITUM Obchodní právo. Praha: ASPI, 2005
- Dvořák, T. Osobní obchodní společnosti. Praha: ASPI, 2008
- Patakyová, M. a kol. Obchodný zákoník. Komentár. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M.: Obchodní zákoník. Komentář. 11. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006
- Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku, 2. díl. 3. vyd. Praha: ASPI, 2004

Contact – email

josef.silhan@law.muni.cz